

Lika för lika

Power-sharing accords åtskilda främjande för demokrati i
Moçambique och Angola

Abstract

Negotiated power-sharing arrangements between former warring parties in civil wars have more frequently been highlighted in peace settlements as a way to foster durable peace. On the other hand, democracy promotion followed by a power-sharing agreement has generally had adverse outcomes and in war-torn societies, power-sharing institutions has often created an institutional barrier for further development. The ambition of this study is to explain how and when power-sharing accords *can* serve as an effective democratization. The central object of study is Mozambique, which since the peace agreement in 1992 has made a remarkable development in terms of democratization. This case is compared with a similar case, Angola, a country that barely has moved towards democracy since the peace agreement in 2002. The countries are compared on account of five crucial variables, including the content of the power-sharing accord, which from earlier research has been shown to have a major impact on peace, democracy and development.

This study argues that a military stalemate between the warring parties are an instable, yet a possible relevant condition for promotion. It also concludes that a power-sharing accord that opens up for provisions for multiparty elections, which excludes guaranteed positions, are highly recommended if possible.

Nyckelord: power-sharing, demokrati, fred, Moçambique, Angola

Antal ord: 9932

Förkortningar

FAA	Angolanska militären (<i>Forças Armadas Angolanas</i>)
FADM	Moçambikiska militären (<i>Forças Armadas de Defesa de Moçambique</i>)
FN	Förenta Nationerna
FRELIMO	Moçambiques befrielsefront (<i>Frente de Libertação de Moçambique</i>)
MONUA	United Nations Observer Mission in Angola
MPLA	Folkrörelsen för Angolas befrielse (<i>Movimento Popular de Libertação de Angola</i>)
ONUMOZ	United Nation Operation in Mozambique
PSA	power-sharing accords
RENAMO	Moçambiques nationella motståndsrörelse (<i>Resistência Nacional Moçambicana</i>)
UNAVEM	United Nations Angola Verification Mission
UNITA	Nationella unionen för det totala oberoende Angola (<i>União Nacional para a Independência Total de Angola</i>)

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Disposition	3
2 Teoretiska ramverk och tidigare forskning	4
2.1 Konsociationalism.....	4
2.2 Power-sharing	5
2.3 Tidigare forskning.....	7
3 Metodologiska överväganden	10
3.1 Definitioner av nyckelbegrepp.....	10
3.2 Val av forskningsdesign och analysenheter.....	10
3.3 Tillvägagångssätt och metodologi	12
3.4 Operationalisering av variabler.....	14
3.4.1 Etnisk grundad konflikt	14
3.4.2 Dimension av power-sharing	14
3.4.3 Fredsbevarande aktörers närvaro	15
3.4.4 Tillgång till naturresurser.....	15
3.4.5 Militärt dödläge.....	16
3.5 Material	16
4 Empiriska observationer	18
4.1 Etnisk grundad konflikt.....	18
4.1.1 Moçambique	18
4.1.2 Angola.....	19
4.2 Dimension av power-sharing	20
4.2.1 Moçambique – Rome General Peace Accords 1992	20
4.2.2 Angola – Lusaka Protocol 1994 & Memorandum of Understanding (Luena Accord) 2002	20
4.3 Fredsbevarande aktörers närvaro	21
4.3.1 Moçambique	21
4.3.2 Angola.....	22
4.4 Tillgång till naturresurser.....	22
4.4.1 Moçambique	22
4.4.2 Angola.....	23
4.5 Militärt dödläge.....	23
4.5.1 Moçambique	23

4.5.2	Angola.....	24
4.6	Sammanställning.....	25
5	Diskussion och slutsats	26
6	Referenser	30
6.1	Primärkällor	30
6.2	Sekundärkällor	30

1 Inledning

”[F]or power sharing to promote both peace and democracy, it needs a carefully crafted design, as well as continuous monitoring. By taking into account the adverse effects of power sharing on peacebuilding and democratization, some of the worst pitfalls can thus be avoided.” (Jarstad 2008a: 133).

Sedan kalla krigets slut har arbetet för att instifta demokratiska institutioner intagit en allt större plats inom det internationella fredsbyggandet. Demokratisering porträtteras av FN och andra internationella organisationer som en naturlig process i krigsdrabbade områden vari dessa två komponenter, demokrati och fred, hävdas ha en ömsesidig effekt på varandra (Höglund 2008: 81-82; Jung 2012: 486-487). Likväl som denna utgångspunkt, att via demokratiska institutioner lyckas upprätta fredliga förhållanden, kan tyckas tilltalande och är i vissa fall även påtaglig, lyfter en stor del av forskningen fram den paradoxala närvaron av konfliktfyllda spänningar som ofta avspeglas inom demokratiseringsprocesser i konfliktområden (jfr Jarstad 2008b: 19; Höglund 2008: 82). Följaktligen framhävs det utifrån denna ståndpunkt vikten av att inrikta arbetet mot en fredlig tillvaro i dessa områden för att därefter lyckas konstituera demokratiska ramverk och institutioner. Forskare menar därav att säkerställandet av fredliga omständigheter är den främsta byggstenen för att demokratiseringsprocessen ska kunna blomstra (Jarstad 2008b: 26, 35; Fortna 2008: 46). Men hur ska dessa områden, med år av spänningar, motsättningar och konflikter lyckas lägga grund för varaktiga fredliga förutsättningar, som i sin tur dessutom öppnar upp för en gynnsam demokratiseringsprocess?

I krigsdrabbade områden, en kontext fylld av misstro och fiendskap, råder det inga tvivel om att just bringa samförstånd mellan de stridande parterna är ett svåråtkomligt åtagande. En konflikt präglad av rigorösa etniska och politiska motsättningar sätter djupa spår i samhället och arbetet för att rekonstruera hållbara fredsavtal är överlag ett motsträvigt sådant (Mukherjee 2006: 479-480; Hartzell – Hoddie 2003a: 319). För att återskapa förtroende mellan forna fiender har fredsavtal under de senaste decennierna i allt högre utsträckning inkluderat en form av maktdelning mellan de stridande parterna. Övergripande innefattar dessa s.k. *power-sharing accords* en garanti för de stridande parterna att balansera makten mellan varandra för att inte undermineras av en potentiell dominerande part i efterkrigstidens nya omständigheter (Hartzell – Hoddie 2003a: 319). Ändamålet bakom power-sharing är enligt Walter (2002: 80), att stärka förpliktelsen mellan forna fiender till att bibehålla freden. Den breda litteraturen inom konfliktlösning har återkommande framhävt det kausala sambandet mellan power-sharing och varaktig fred och inom denna diskurs framhålls ett distinkt förespråkande för att inkorporera en bred dimension av power-sharing i

fredsavtalen (Hartzell – Hoddie 2003a; Walter 2002; Hartzell – Hoddie 2003b; Jarstad 2008a: 108-110). Inom demokratiteori har fenomenet tillika problematiserats och i splittrade och oroliga samhällen har institutioner utformade utifrån garanterad representation genom samhällets olika grupper belysts som en viktig aspekt för att i slutändan lyckas konstituera demokratiska ramverk (jfr Jarstad 2008a: 106; Lijphart 2002: 38-40). Gentemot denna slutsats råder det dock skilda meningar och tidigare forskning har frekvent problematiserat demokratins effektivitet under dessa omständigheter som en övergripande barriär för den fortsatta utvecklingen (Jung 2012; Jarstad 2008a: 122-129). Givet dessa två utgångspunkter, är power-sharing endast ett tillvägagångssätt för att få ett avslut på konflikten? Eller kan power-sharing verka för *både* fred och demokrati, och i så fall hur?

Den demokratiska utvecklingen i Moçambique har sedan fredsavtalet 1992 varit högst påtaglig i positiv bemärkelse gentemot merparten av grannländerna. Landet har haft återkommande val, ökade politiska fri- och rättigheter och deras demokratiska utveckling har porträtterats som en ”framgångssaga” i Afrika (Azevedo-Harman 2015: 139-143). I Angola, likt Moçambique en forna portugisisk koloni, har den demokratiska utvecklingen inte gått i samma riktning sedan fredsavtalet 2002. Landet präglas än idag av inskränkningar i politiska fri- och rättigheter och förföljelse av oppositionsanhängare där ledande MPLA har införskaffat sig ett starkt grepp över den politiska beslutsprocessen (Freedom House 2015). I respektive fredsavtal ingick en form av power-sharing mellan stridande styrkor och medan Angolas utveckling har följt vad rådande teoribildning anfört, har Moçambique, trots en maktöverenskommelse mellan inbördeskrigets stridande parter, lyckats åstadkomma en framåtskridande demokratiutveckling. Hur kan detta komplexa förhållande förklaras? Studien tar sin utgångspunkt i Moçambiques utveckling under efterkrigstiden med ett centralt fokus på att försöka redogöra för hur power-sharing kan skapa förutsättningar för både fred och demokrati.

1.1 Syfte och frågeställning

Studien har både *empiriska* och *teoretiska* ambitioner. Den empiriska utgångspunkten ämnar till att framlägga en plausibel förklaring till Moçambiques progressiva demokratiutveckling sedan fredsavtalet 1992 och ställs i jämförande med utvecklingen i Angola. Syftet är att försöka förklara hur Moçambique, trots ett underskrivet fredsavtal som innefattar power-sharing mellan de forna stridande parterna, har genomgått en effektiv demokratiseringsprocess i förhållande till vad många andra länder gått tillmötes. Den empiriska inriktningen vilar på följande frågeställning:

- i. Vilka förutsättningar har lagt grunden för Moçambiques väg mot demokrati sedan fredsavtalet 1992?

Den teoretiska ambitionen är att försöka tillgodose forskningen inom studiet av power-sharing och demokrati med ny vetenskap om detta invecklade samband. Med utgångspunkten från den existerande forskningen inom detta område, hävdar jag att det finns utrymme för en djupare förståelse beträffande power-sharing och demokratisering. Den teoretiska ansatsen fullföljs av följande frågeställning under studiens gång:

- ii. Under vilka förutsättningar kan *power-sharing accords* verka för en demokratifrämjande utveckling?

1.2 Disposition

Studien är indelad i sex kapitel. I följande kapitel presenterar och diskuterar jag teoretiska ramverk inom forskningsområdet samt redogör för den tidigare forskningen. Kapitlet är strukturerat i denna ordning för att kunna ge läsaren en överblick över hur teori har sammanvävts med den tidigare forskningen och för att tydligt kunna presentera min teoretiska ingång inom detta område. I kapitel tre diskuterar jag studiens metodologiska överväganden som fullföljs av en presentation av metodval, operationalisering och materialinsamling. Därefter, i kapitel fyra, presenteras de empiriska observationerna, vilket också kan betraktas som själva resultat-delen av studien. Studien fullföljs slutligen av en avslutande diskussion som både innefattar en utvärdering av resultatet och ett resonerande över studiens implikationer.

2 Teoretiska ramverk och tidigare forskning

2.1 Konsociationalism

Inom ramen för diskursen kring power-sharing framhävs Arend Lijpharts tidiga verk frekvent som en central aspekt (jfr Norris 2008: 24; Horowitz 2002: 19-25). Lijpharts teori och modell kring *konsociationalism* (engelska: consociationalism) har sitt ursprung i verket *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands* och berör studiet av Nederländernas konstitutionella utformade som utgick för att bemöta den sociala splittringen i landet, både utifrån religiös, etnisk och socioekonomisk tillhörighet. Utifrån denna analys har Lijphart därefter konstituerat sin teori för den institutionella utformning som ska verka för stabila och fungerande demokratier i etniskt splittrade samhällen. Lijpharts koncept av konsociationell demokrati är därav främst relevant för konfliktlösning och demokratiseringsprocesser i de konflikter som har sin grund utifrån etniska motiv (Jarstad 2008a: 110). Lijpharts modell bör ses som en form av power-sharing som grundar sig i politiska pakter för att frambringa dels minoriteters röster i samhället, dels frambringa kommunikation över blockgränser för att skapa samförstånd och undvika nya väpnade konflikter. De fyra hörnstenarna i konsociationalismen som Lijphart lyfter fram är: *representation i den verkställande makten av samtliga segment i samhället* (s.k. *grand coalition*), *ömsesidigt veto*, *proportionalitet* samt *segmental autonomi* (Sisk 1996: 36-38).

Grand coalition avser en tanke om att samtliga ledare för invalda partier som på olika sätt representerar en viss grupp i samhället bör ingå i den verkställande makten. Detta medför att minoriteters angelägenheter inte utesluts från agendan och bidrar till samarbete mellan ledare för att komma fram till politiska beslut. Tilliten mellan parterna fullföljs genom ett *ömsesidigt veto*, som innebär att varje grupp erhåller en möjlighet avvisa en motion eller proposition genom en vetorätt och verkar som ett politiskt skydd för främst minoritetsgrupper för att undvika att bli överkörda av majoritetens vilja (Sisk 1996: 36-37). Fortsättningsvis kompletterar *proportionalitetsprincipen* två viktiga beståndsdelar. Genom proportionell representation av samtliga grupper i samhället i de beslutsfattande organen och parlamentet utifrån andel röster i valet, ges varje grupp i samhället en rättvis politisk representation motsvarande demografisk storlek. Avslutningsvis belyser Lijphart en form av territoriell federalism som förser varje grupp i samhället med intern *autonomi*. Tanken bakom är att varje grupp ska ha

bestämmanderätt över de beslut och frågor som direkt berör och har en inverkan för den avsedda gruppen (*ibid.*: 37-38).

Den konsociationalistiska modellen, i kontrast mot den klassiska majoritetsmodellen¹, menar Lijphart är det *enda* institutionella alternativet som i etniskt splittrade samhällen kan verka för demokrati (Jarstad 2008a: 110). Trots modellens och teorins väletablerade ställning i den akademiska kontexten har den bemötts med stor kritik från flertalet forskare för att anses vara ineffektiv och omöjlig att fungera i praktiken till följd av dess incitament till samarbete mellan splittrade grupper (Sisk 1996: 38-45). Vidare framhävs åtskilliga empiriska fall där konsociationalismen haft negativa konsekvenser på den demokratiska utvecklingen (t ex Cypern 1963 och Libanon 1975) och kritiker menar därmed att detta utformande genererar en demokratisk ”deadlock” varpå beslutsprocesser och den demokratiska utvecklingen som helhet blir lidande (Horowitz 2002: 19-23). Sammantaget är Lijpharts bidrag till demokratiteori och konfliktlösning till trots väl värd att lyfta fram och konkretisera inom det område som berör power-sharing. Lijpharts teorimodell är avslutningsvis bara *en* form av hur power-sharing kan ge sig till känna för att bringa demokratiska institutioner i splittrade samhällen (Jarstad 2008a: 110-111). Om vi tänker oss denna konstruktion som en bas för vad power-sharing kan tänkas innefatta för karaktärsdrag, aktualiserar denna modell ett nödvändigt vidareutvecklat ramverk kring det överskådliga konceptet power-sharing och hur vi bör förhålla oss till detta.

2.2 Power-sharing

Konceptet och innebörden av power-sharing har begreppsmässigt förankrat sig inom två skilda forskningsområden. Power-sharing aktualiserar dels forskning och litteratur rörande konfliktlösning, dels forskning rörande demokratiteori (Jarstad 2008a: 108). Det förstnämnda forskningsområdet berör förhållandet mellan fred, eller möjligheten att stabilisera och inrätta fredsavtal mellan parter, genom avtal grundande utifrån power-sharing-premisses. Det huvudsakliga målet utifrån denna diskurs är därmed att få ett avslut på konflikten. Power-sharing lyfts fram som ett verktyg för att erodera misstroende mellan parter, för att istället skapa samförstånd och erbjuda en attraktiv kompromiss för varje part att lägga ner sina vapen (Hartzell – Hoddie 2003: 319-320a; Jarstad 2008a: 108-109). I detta hänseende avser power-sharing en bred form av maktindelning men där främst avtal om *garanterade platser i framtida regering* lyfts fram som det mest väsentliga. Eftersom forskning inom detta område utesluter huruvida power-sharing bidrar till demokratiska institutioner, berör denna forskning i vilken grad, under vilka omständigheter och vilken form av power-sharing som bidrar till varaktig fred

¹ Majoritetsmodellen i detta avseende avser den brittiska Westminstermodellen (Sisk 1996: 38).

(Jarstad 2008a: 109). Bortsett från politiska pakter som en definition av power-sharing, framhävs även andra aspekter så som ekonomiska, territoriella, militära etc. i den rådande forskningen som viktiga komponenter att ha i beaktande inom studiet för det kausala sambandet mellan implementering av power-sharing accords (härefter PSA) och verkan för fred (jfr Jarstad 2008a: 109; Hartzell – Hoddie 2003a: 319-321).

Det andra forskningsområdet som aktualiseras vidrör följaktligen förhållandet mellan PSA och inrättandet av demokratiska förhållanden. Ovannämnda teorimodell som härrör sig i Lijpharts verk, benämns i detta hänseende som en viktig utgångspunkt (Jarstad 2008a: 110). Som nämnt grundar sig Lijpharts teorimodell huvudsakligen i samhällen och områden som genomgått konflikter utifrån etniskt laddade motiv, som efter fredsavtal har för avsikt att konstituera demokratiska ramverk för den nya konstitutionen parallellt med vidhållen fred. Förankrat till detta forskningsområde har även andra statsvetare bidragit med ytterligare former av institutionellt utformade för att lösa denna typ av spänningar. Den integrativa modellen, som starkt förespråkas av bl.a. Donald L. Horowitz, understryker vikten av att samarbeta över de etniska skiljelinjerna, och genom att utforma valsystem som både tvingar till och skapar incitament till att forma förvalda koalitioner genom t ex *vote pooling*², genererar detta bredare möjligheter till både demokratibygge och fred (Sisk 1996: 40-42). Oansett ingången till det institutionella utformandet i etniskt splittrade samhällen, lyfter forskare vikten av att en viss form av delad makt är nödvändig för ett framtida demokratiskt styrelseskick (Jarstad 2008a: 111). Detta horisontella dilemma, som forskningen återkommande åsyftar till (Jarstad 2008b: 21-23), inom demokratiforskningen framhäver till trots vikten av en bred representation i försoningsprocesser för att konstituera demokratiska ramverk.

Begreppsintentionen av power-sharing har hitintills i förda resonemang varit ytterst begränsad till den politiska aspekten. Som nämnt har begreppet i forskningen även inkorporerat andra former vari maktdelning kan tänkas komma på tal. Delad makt mellan forna krigsherrar i andra samhällsinstitutioner menar flertalet forskare är rimliga företeelser som bör tas i beaktande för hur vi betraktar och definierar just power-sharing (jfr Mukherjee 2006: 494; Hartzell - Hoddie 2003a: 320; Jarstad 2008a: 109-110; Hartzell – Hoddie 2015: 40-43). I det militära kan delad och inkluderad makt innebära exempelvis garantier för att bibehålla en bestämd storlek av beväpnad styrka eller tillgodose ett jämnt fördelat inkluderande i landets egen militärstyrka. I länder som genomgått en historia som präglats av djupa ekonomiska skiljaktigheter mellan grupper, kan avtal som premierar en garanterad distribution och åtkomst av landets ekonomiska resurser för en marginaliserad grupp vara skäl nog att lägga ner vapen och underteckna fredsavtal (Jarstad 2008a: 109; Hartzell - Hoddie 2003a: 320).

Innebörden av begreppet power-sharing kan sålunda rymma en rad olika avseenden i vilka ett inkluderande kan vara betydande, och är på grund därav ett

² Horowitz framhäver utformade valsystem som innefattar vote pooling som en viktig aspekt för att skapa samförstånd i etniskt splittrade samhällen (Sisk 1996: 43).

begrepp som kräver tydliga teoretiska definitioner i forskningen. Min valda teoretiska utgångspunkt kommer förhålla sig i linje med Hartzell och Hoddies ansats (2003a) där jag väljer att inte enbart betrakta politiska pakter som en form av power-sharing, utan väljer att belysa andra dimensioner där power-sharing kan komma till uttryck. Detta vägval hävdar jag har en större potential till att förse forskningen med en bredare kunskap om vilken form av power-sharing som kan tänkas lämpa sig bäst för utvecklingen. Min teorianknytning kommer uttryckligen preciseras följt av redogörandet för den tidigare forskningen.

2.3 Tidigare forskning

Forskningsområdet rörande sambandet mellan konfliktlösning och power-sharing är tämligen brett och har frambringat såväl kvantitativ som kvalitativ litteratur. Inom den kvantitativa forskningen betonas Caroline A. Hartzell och Matthew Hoddies studier ideligen i den akademiska litteraturen. I en studie från 2003 undersöker författarna kopplingen mellan olika former av power-sharing institutioner och dess inverkan på stabiliserad fred (Hartzell - Hoddie 2003a). Av de samtliga 38 inbördeskrig som ägde rum mellan år 1945 och 1998, och som inom ramen för studiens ändamål avslutades genom ett fredsavtal, antyder författarna att endast *ett* avtal av dessa inte inkluderade någon form av power-sharing mellan parterna. I studien definierar författarna power-sharing utifrån fyra olika dimensioner vari power-sharing kan tänkas ge sig tillkänna; det politiska, det militära, det territoriella samt det ekonomiska. Av studiens resultat drar författarna slutsatsen att ju bredare form av power-sharing (dvs. desto fler av ovannämnda dimensioner som ingår i avtalet), desto större är sannolikheten till varaktig fred (*ibid.*: 327-330). Detta menar artikelförfattarna beror på att då detta förhållande i större grad förhindrar ett enskilt parti eller rörelse att dominera, kommer forna motståndsrörelser känna sig representerade på en bredare plattform i samhället och därav förlita sig till den nya ordningen. Vidare har Hartzell och Hoddie (2003b) även studerat det kausala sambandet mellan power-sharing och varaktig fred efter inbördeskrig med fokus på inom det militära. I nämnda studie argumenterar författarna för att en bredare inkludering av forna motparter i konflikten inom denna dimension har en stark inverkan på varaktig fred. Återigen återspeglar detta resultat en uppfattning om att forna motståndsrörelser i högre grad är beredda att lägga ner vapen mot priset av att bli representerade i den nya statsapparaten. Hartzell och Hoddie har återkommande i sina studier likaledes argumenterat för att närvaron av en tredje aktör i fredsprocessen, exempelvis stat eller organisation, är en viktig aspekt som tycks påverka uppbyggnaden av stat och samhälle i positiv mening (jfr Hartzell – Hoddie 2003a: 322, 327-330; Hartzell – Hoddie 2003b: 315-318).

En mer fördjupad ingång inom detta område är presenterad av Bumba Mukherjee (2006) i sin studie rörande *när* och under vilka omständigheter som PSA leder till varaktig fred i förhållande till när andra upplöses i nya konflikter. Studien är byggd utifrån en kvantitativ ansats och vilar på en egenkonstruerad

modell som vidare bygger på själva förhandlingsprocessen. Med hänsyn till tidigare litteratur, väljer Mukherjee att undersöka sambandet mellan militärseger (av endera sidan) respektive militärt dödläge efter avslutad konflikt som tänkbara oberoende variabler som i sin tur kan skapa varierande förutsättningar för att PSA i sin tur ska lyckas frambringa varaktig fred. Av resultatet att tyda, pekar Mukherjee på att i de fall som konflikten avslutats i ett militärt dödläge, ett s.k. *military stalemate*, är förutsättningarna för att PSA ska lyckas frambringa varaktig fred skäligen svaga (2006: 497-501). Vice versa yrkar resultatet på att i de fall förhandlingar, som senare mynnar ut i någon form av power-sharing, initieras av regeringen efter att de besekrat rebellstyrkan eller tvärtom, är förutsättningarna till varaktig fred betydligt fördelaktigare. Författaren menar att detta tilldrar sig eftersom ett militärt dödläge mellan parterna bidrar till misstro och oroligheter hos vardera part som vidare tenderar till att samtliga delaktiga parter undanhåller viktig information mellan varandra (exempelvis militära kapacitet, ekonomiska resurser etc.) (Mukherjee 2006: 483). Gentemot tidigare studier bidrar dessa observationer till en djupare förståelse för förutsättningarna att implementera PSA i samhällen som präglats av djupa konflikter.

En stor del av den rådande forskningen inriktar sig som nämnt inom konfliktlösning där forskningen även tycks vara enig i den mån power-sharing bidrar till varaktig fred. Inom demokratiforskningen går meningarna allt mer isär och kan väl ligga till grund för demokratins vaga intention. Förespråkare av power-sharing inom demokratiforskningen antyder att olika former av power-sharing skapar en grogrund för demokratiska ramverk, då detta formar nya politiska spelregler i vilka ledare och partier tvingas engagera sig i (Hartzell – Hoddie 2015). Vidare lyfts även resultat som tyder på att merparten av avslutade inbördeskrig i modern tid har i internationella demokratimätningar bevitnat positiva siffror i demokratiindex (Fortna 2008). Kritiker till detta resonemang problematiserar främst den institutionella utformningen som ett hinder för reella och grundläggande demokratiska attribut att blomstra kring. Väljare hindras i allt större utsträckning att kunna välja företrädare, svaga och små minoritetspartier utesluts från beslutsprocessen och framför allt bibehålls tydliga skiljaktigheter mellan forna motståndare, som i framtida politiska sammanhang kommer sträva efter att stärka sina egna intressen (Hartzell – Hoddie 2015: 43-45). Sammantaget konstituerar PSA således en legitimitetskris för den framtida demokratin.

Utifrån denna infallsvinkel har Jai Kwan Jung (2012) skrivit en värdefull artikel i vilken han undersöker efterverkningarna av Daytonavtalet, som blev avslutet för inbördeskriget i Bosnien-Hercegovina. Med utgångspunkt i kvantitativ data hävdar Jung att i de fall power-sharing införlivats i fredsavtalet och freden bevarats, har så även demokratiseringen i hög utsträckning i aktuella länder varit ytterst svag, och i många fall även frånvarande (2012: 487-490). Ur nämnda data framstår Bosnien-Hercegovina som ett s.k. *crucial case*, som det i metodtermer brukar refereras till då ett fall är av teoretiskt vikt för att förkasta respektive bekräfta en teori (Eckstein 1975: 113). Bosnien-Hercegovina, som i samband med Daytonavtalet, har upprättat en bred form av power-sharing och där dessutom FN varit inblandade i högt antal, torde förutsättningarna för demokratisering därmed vara högst gynnsamma. Följt av den djuplodande

analysen av landets politiska institutionella utformning, menar Jung (2012: 496-500) att den förbestämda representationen av landets olika etniciteter i beslutsorganen har genererat lösningar i politiken som en följd av svårigheter att samarbeta och därigenom fatta beslut i viktiga reformer.

Samtliga nämnda studier inom detta forskningsfält har bidragit med viktiga observationer och omfattar en rad möjligheter till nya empiriska och teoretiska ingångar. Med den tidigare forskningen i beaktande, vill jag mena att detta område saknar en djupare förståelse beträffande vilken form av power-sharing samt under vilka förutsättningar som dessa avtal kan lägga grunden för en gynnsam demokratiseringsprocess. I de fall power-sharing inkluderats i fredsavtalet tillika påvisat en positiv demokratiseringsprocess efter inbördeskriget, finns det utrymme för nya empiriska observationer som kan förse oss med ny kunskap om sambandet mellan power-sharing och demokrati. Jag betraktar rådande studier och forskning som centrala element och inspirationer till min egen studie och genom att angripa problemområdet från en fördjupande empirisk ansats, har jag som ambition att fördjupa den rådande teoribildningen.

3 Metodologiska överväganden

De metodologiska redskap och tillvägagångssätt vi som forskare väljer att utgå ifrån har en implicit inverkan under forskningsprocessens genomförande. Vikten av att tydligt redovisa de metodval och material som varit dikterande under studiens gång vilar inte bara på att de resultat och slutsatser som presenteras ska vara förståeliga utan har även betydelse för intersubjektiviteten. I detta kapitel presenteras och diskuteras studiens metodologiska överväganden.

3.1 Definitioner av nyckelbegrepp

Forskningsområdet aktualiserar ett flertal vaga och mångtydiga begrepp som kräver tydliga definitioner och precisering. Inledningsvis är det nödvändigt att definiera studiens beroende variabel – *demokratifrämjande*. Utfallet jag ämnar förklara är sålunda ”*olika typer av fred*”, i vilken en demokratifrämjande utveckling är en potentiell sådan. Begreppsintentionen av demokratifrämjande syftar på en utveckling som sedan fredsavtalet påvisat en, utifrån internationella mätningar, positiv demokratisk utveckling under fredstiden gentemot hur landet placerade sig under krigets pågående och avslutande. Sammantaget rör det sig om en process som återspeglats av ökade demokratiska inslag på både makro- och mikronivå. Min utgångspunkt är mätningar från *Freedom House* och *Polity IV index* som med olika mått kartlägger demokratiutvecklingen i världens länder. Notera att begreppet inte avser själva utfallet per se (dvs. hur landet placerar sig idag), utan avser snarare ett demokratifrämjande framåtskridande. Detta skulle vara direkt missvisande med tanke på att Moçambique inte definieras som en fulltalig demokrati av varken *Freedom House* (2016) eller *Polity IV* (CSP 2014).

Varaktig fred, eller blott *fred*, är vidare ett begrepp som i studier tenderar att definieras på varierande sätt. I denna studie har jag valt att utgå från Barbara Walters definition av fred (2002: 53) som avser en femårsperiod utan våld efter att fredsavtalet trädde i kraft som en varaktig fred. Denna definition menar Walter överlag är ett standardmått inom litteraturen och känner mig därav betryggad med denna definition.

3.2 Val av forskningsdesign och analysenheter

Studien grundar sig utifrån en jämförande fallstudie mellan två analysenheter – Moçambique och Angola. Val av analysenheter är strategiskt valda ur flera olika

avseenden. Då studiens teoretiska ambition är att förklara när och under vilka förutsättningar PSA kan lägga grunden för en progressiv demokratiseringsprocess har jag först och främst valt att studera ett fall som avviker från en extensiv studie (jfr Jung 2012). Moçambique har sedan fredsavtalet 1992 mellan FRELIMO och RENAMO genomgått en drastisk demokratiseringsprocess och har i internationella demokratimätningar klättrat i positiv riktning (CSP 2014). I avtalet ingick en viss dimension av power-sharing, något som tidigare forskning hävdade inte är förenligt med positiva demokratiseringstendenser. Detta fall utgör det huvudsakliga studieobjektet för studiens ändamål och är som nämnt även studiens empiriska utgångspunkt.

För att söka belägg för kontrafaktiska utfall för utvecklingen i Moçambique, väljer jag att jämföra Moçambique med ett fall som är så likt som möjligt i alla andra avseenden undantaget det föreliggande utfallet. Denna logik följer John Stuart Mills forskningsdesign ”method of difference” och bygger på att man söker variation i den oberoende variabeln (x) – till det som förklarar utfallet (y) (Teorell – Svensson 2007: 225-226). Angola var, likt Moçambique, fram till år 1975 under portugisiskt styre och som kort efter självständigheten genomled år av inbördeskrig (Roque 2009: 138). Inbördeskrigen påminner om varandra i många avseenden vilka i bägge fall utkämpades mellan en dåvarande regeringsstyrka som tagit makten efter självständighetskriget och en motståndsrörelse stridandes mot den auktoritära makten (jfr Phiri - Macheve Jr. 2014: 44; Roque 2009: 137-138). I fredsavtalet 2002 ingick en form av power-sharing mellan parterna MPLA och UNITA och sedan dess har demokratiseringsprocessen i landet har varit oerhörd motsträvig (jfr Jarstad 2008a: 118-119; Schubert 2010: 665-672). Med hänsyn till valet av dessa två analysenheter, hävdar jag att den experimentella logiken kan efterliknas varpå förhoppningar om att finna en variation i den oberoende variabeln (x) är högst trolig.

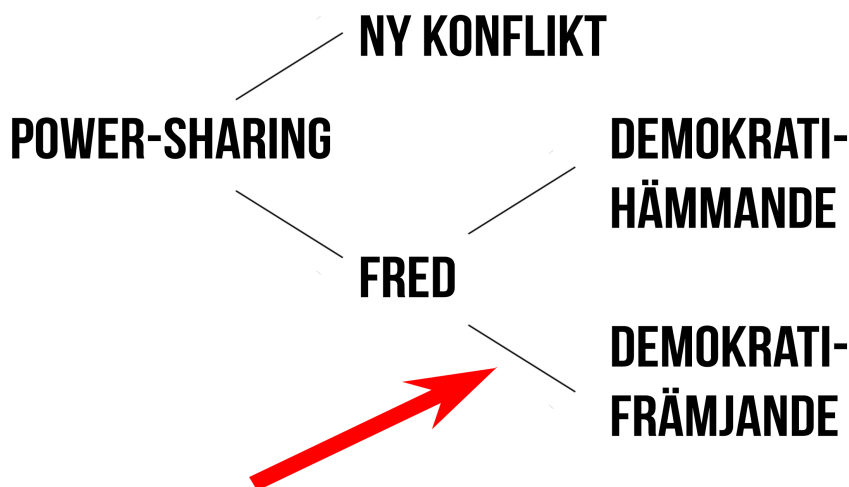
Jag är väl medveten om att det genom denna metod är omöjligt att finna en enskild förklaringsvariabel som skiljer dessa länder åt och som vidare kan ligga till grund för utfallet jag ämnar förklara. Trots ländernas till synes lika historia skiljer onekligen länderna sig åt i många andra avseenden och att genom denna urvalslogik utröna den faktiska förklaringsvariabeln kan te sig tämligen spekulativ. Likväl är min ståndpunkt att de analysenheter jag har valt att studera är representativa i den mening att den experimentella logiken kan efterliknas med avsikt att finna *plausibla* förklaringsvariabler. Det är vidare med tanke på uppsatsens omfång inte genomförbart att inkorporera en alltför bred mängd undersökningsvariabler, vilket återigen lämnar utrymme för dolda förklaringsfaktorer. Hur kan vi veta att de variabler som bortses från undersökning inte är av betydelse? Givetvis kan vi inte veta detta, men utav studiens resultat kommer det ges plats åt vidare forskning. Det ska också poängteras att det med tanke på studiens upplägg utifrån en method of difference-logik är betydligt fördelaktigare att resonera kring kontrafaktiska utfall givet då jag studerar variation på det som förklarar. Ett upplägg approximerat genom ”method of agreement”, i vilken man söker kontrastverkan mellan fall som skiljer sig åt i flertalet avseenden trots lika utfall (y) (Teorell – Svensson 2007: 227), vill jag hävda hade utifrån detta forskningsområde samt följt av studiens omfång inte

bidragit med samma djup rörande det kausala sambandet som jag ämnar förklara, utan hade förefallit än mer spekulativ gentemot mitt valda upplägg. Avslutningsvis ska det tilläggas att de variabler som kommer att undersökas (vilka jag i senare del av detta kapitel kommer argumentera och redogöra för) är väl utvalda utifrån tidigare forskning och som även i andra vetenskapliga discipliner visat sig ha implikationer på fred, tillväxt och demokrati. Även om min förståelse kan medföra, som nämnt tidigare, att betydande variabler utesluts, är min ståndpunkt att undersökningsupplägget utifrån de variabler som jag har valt att avgränsa mig till är väsentliga för att säga något om det enskilda utfallet.

3.3 Tillvägagångssätt och metodologi

För att specificera orsaksmekanismen bakom utfallet utger sig undersökningen för att vara processpårande. Genom att undersöka och analysera tänkbara kausala mekanismer, är ambitionen att blottlägga och urskilja en kedja av faktorer som i sin tur leder tillsynes två åtskilda utfall (se figur 1). Då studiens huvudsakliga syfte är att ge belägg för *när* och *under* vilka omständigheter power-sharing följt av varaktig fred kan tänkas leda till en demokratiframjande utveckling, ter sig en processpårande studie enligt mig som ett givet val. Min ståndpunkt är att en processpårande studie som genom empiriska belägg kan lyckas kartlägga händelseförloppet i Moçambique och Angola efter att avtalet trädde i kraft, kan vidare säga något om när och i vilken ordning företeelser kan inträffa i andra liknande kontexter. Av den anledningen väljer jag att formulera mina undersökningsvariabler tillräckligt abstrakta så att de går att tillämpa på andra jämförande fall. Variabler med hög grad av konkretion är otillräckliga för utav resultatet kunna ge belägg för en extern validitet, dvs. alltför specifika variabler kommer endast kunna förklara något om det enskilda fallet och resultatet går således inte att betrakta som kausalt generaliserbart.

Figur 1. Den röda pilen avser händelseförloppet studien ämnar förklara.

Den extensiva ansatsen, där ett stort antal analysenheter undersöks, kan genom sitt statistiska upplägg uppfattas ha en övervägande fördel att efterlikna den experimentella logiken gentemot den intensiva, då möjligheten till att konstanthålla och manipulera värdet för tänkbara orsaksmekanismer är betydligt fördelaktigare. Därigenom är det kanske heller inte särskilt anmärkningsvärt att den statistiska metoden kom att dominera samhällsvetenskapen fram till början på 1970-talet (Teorell - Svensson 2007: 80-82, 186-216, 221). Även om möjligheten till att genomföra vetenskapliga förklaringar/generaliseringar kan tyckas vara begränsad enbart till förstnämnda tillvägagångssätt, hävdar jag att den intensiva och kvalitativa ansatsen även den har potential till att klarlägga kausalitet och är utifrån en teoretisk ansats många gånger bättre lämpad än den extensiva. Harry Ecksteins (1975: 94, 104-122) resonemang i detta avseende är väl värd att lyfta fram på hur en studie av bara ett eller få fall kan bidra med nya teoretiska inslag till samhällsvetenskapen³. Beträffande den teoretiska målsättningen för en fallstudie, lyfter Lijphart (1971: 692) vad han kallar för *deviant case analysis* som åsyftar på studiet av ett fall som avviker från den etablerade teorin, som en betydande fallstudie för att utveckla konstaterande generaliseringar. Denna typ av fallstudier menar Lijpart har förmågan att utröna viktiga variabler som tidigare studier frångått och kan således modifiera och utveckla teoretiska generaliseringar.

Min studie inriktar sig som nämnt huvudsakligen på Moçambique, ett fall som utifrån tidigare studier inom detta område visat sig avvika från den övergripande generaliseringen (jfr Jung 2012). För att kunna fastställa de modifieringar och beaktande som man i sin studie lyfter fram som centrala för teorin, belyser

³ Eckstein lyfter fram fem olika typer av fallstudier i sin typologi; "configurative-idiographic" (teorilös fallstudie), "disciplined-configurative" (teorianvändande fallstudie), "heuristic-case" (teoriutvecklande), "plausibility probes" (pilotstudie till extensiva studier) samt "crucial-case" (teoriprovande), där de tre sistnämnda alternativen framhävs som mest betydande från ett teoretiskt perspektiv (1975: 94).

Lijphart (1971: 693) vikten av att jämföra med liknande fall och denna form av studie blir därmed indirekt en jämförande fallstudie. Mitt metodologiska tillvägagångssätt menar jag bör betraktas fallera inom denna typ av studie då jag till att börja med väljer att studera ett avvikande fall (Moçambique), som i sin tur ställs mot ett liknande fall som faller inom den förutsagda generaliseringen (Angola). Mot bakgrund av studiens syfte att bistå med ny vetenskap rörande power-sharing och demokrati, hävdar jag att den kvalitativa ansatsen är bäst lämpad för detta ändamål.

3.4 Operationalisering av variabler

Med stöd i tidigare forskning kommer följande tänkbara förklaringsfaktorer att undersökas; (1) etnisk grundad konflikt, (2) dimension av power-sharing, (3) fredsbevarande aktörers närvaro, (4) tillgång till naturresurser samt (5) militärt dödläge.

3.4.1 Etnisk grundad konflikt

Tidigare studier inom detta område har frekvent lyft fram konflikter som grundar sig utifrån etniska motsättningar som svårhanterbara och det är också utifrån dessa omständigheter som diskursen inom power-sharing och demokrati länge varit drivande (jfr Horowitz 2014; Sisk 1996; Walter 2002: 12). Innebörden av det institutionella utformandet för att genom den återskapa förtroende och samförstånd mellan de olika parterna i etniskt splittrade samhällen ligger till grund för Lijpharts teorimodell (2002) och har från tidigare studier problematiseras i samband med demokratiframjande (se Jung 2012). Med hänsyn till dessa grunder anser jag denna variabel som en möjlig kausal mekanism för demokratiseringsprocessen.

Min teoretiska definition av etnisk grundad konflikt väljer jag att benämna som ”en konflikt karakteriserad av dispyter mellan olika etniska folkgrupper”. Denna variabel kommer att operationaliseras utifrån tidigare empiriska observationer och utsagor. Nämnade empiriska observationer kommer inhämtas från vetenskapliga artiklar.

3.4.2 Dimension av power-sharing

Följande variabel avser själva avtalet och innefattar vilken typ av power-sharing som förhandlades fram mellan parterna. Som nämnt har forskning framhävt att ju bredare form av power-sharing mellan parterna (dvs. power-sharing inom det politiska, ekonomiska, militära etc.) som förhandlas fram, desto större är möjligheterna till varaktig fred (Hartzell – Hoddie 2003a: 327-330). Följt av studiens ambition genom studiet utifrån ett avvikande fall kunna utröna under

vilka omständigheter power-sharing kan lägga grunden för en riklig demokratiseringsprocess, är onekligen betydelsen att studera omfattningen av ”själva avtalet” en variabel av stor vikt. Likaledes som en bred form av power-sharing mellan parterna har inverkan på fred, torde olika former av power-sharing ha inverkan på demokratiseringsprocessen, något som även Jung (2012) poängterat i sin studie.

Nämnda variabel väljer jag att i teoretiska termer benämna som ”omfattning av maktindelning mellan forna motståndare” och kommer operationaliseras genom att studera själva texten i fredsavtalet. I de fall texten inte skulle finnas tillgänglig eller att det i texten inte framgår helt tydligt kommer även vetenskapliga artiklar verka som mätindikator för denna variabel. Likt Hartzell och Hoddie (2003a) väljer jag att inte begränsa fenomenet power-sharing till endast inom det politiska, utan väljer att studera helheten av power-sharing mellan parterna i avtalet.

3.4.3 Fredsbevarande aktörers närvaro

Betydelsen av fredsbevarande aktörers närvaro och inverkan i konfliktdrabbade områden framhävs i forskningen som en betydande aspekt för att bringa förutsättningar för både fred och demokrati (jfr Hartzell – Hoddie 2003a: 322; Mukherjee 2006: 485; Walter 2002: 26-27). Givet denna empiri finns det belägg att resonera kring huruvida externa aktörers närvaro och deltagande (ex. FN) under freds- och demokratiseringsprocesser följt av ett fredsavtal som inbegriper en viss form av power-sharing.

Närvaron av fredsbevarande aktörer aktualiserar en relativt vag definition och i denna studie kommer variabeln definieras som ”förekomsten av fredsbevarande aktörer i konfliktområdena under freds- och demokratiseringsprocessen.” Närvaron av aktörerna kommer alltså studeras både i samband med att fredsavtalet träder i kraft samt närvaron under själva demokratiseringsprocessen. Variabeln operationaliseras utifrån statistik och empiri inhämtad från FN och vetenskapliga artiklar samt genom faktiska siffror om detta återfinns i litteraturen.

3.4.4 Tillgång till naturresurser

Åtkomsten av naturresurser som ur ett internationellt perspektiv är av stor betydelse har för många krigsdrabbade områden haft negativa konsekvenser för utvecklingen, något som framför allt ekonomer har diskuterat inom ramen för ”*the resource curse*”. Överflöd av viktiga naturresurser har visat sig bana vägen för bl.a. ökad korruption och medfört att övriga sektorer i sektorer har blivit konkurrenssvaga på den internationella marknaden (Collier 2007: 40-72).

Den teoretiska definitionen kommer förhålla sig relativt abstrakt och hänvisas till ”förekomsten av internationellt dyra och viktiga naturresurser”. Variabelns innebörd är att belysa ländernas åtkomst av centrala naturresurser som viktiga handelsvaror och kommer operationaliseras genom främst empiri hämtad från

vetenskapliga artiklar samt även styrkande från faktiska siffror om detta återfinns i litteraturen.

3.4.5 Militärt dödläge

Avslutningsvis väljer jag att undersöka den variabel som Mukherjee (2006) belyser som en avgörande faktor för huruvida power-sharing kommer leda till nya dispyter eller varaktig fred – *military stalemate*. Jag ser denna variabel som en viktig faktor i den mening att den belyser utgångsläget och förutsättningarna för att ett PSA ska kunna ta fäste och i sin tur, från detta perspektiv, skapa varaktig fred. Av den anledningen finns det även underlag för att framhäva detta förhållande som en plausibel förklaringsfaktor för demokratin.

Variabelns teoretiska definition lyder ”ett tillstånd mellan stridande parter som inte uppvisar en ensidig seger.” Variabelns abstrakta framtoning ter sig problematisk att mäta och för att styrka validiteten kommer jag att utgå ifrån en bred omfattning av sekundärkällor och utav dessa sedan försöka fastställa under vilka omständigheter (dvs. militärt dödläge kontra militärseger för regeringen eller rebellstyrkan) fredsförhandlingar inleddes. Detta tillvägagångssätt ligger även i linje med hur Walter (2002: 56-57) väljer att gå tillväga för att avgöra huruvida konflikter slutade i militärt dödläge och jag menar därför att detta är en högst berättigad metod.

3.5 Material

Den kvalitativa ansatsen öppnar upp för rika möjligheter till materialinsamling. Beträffande områdets bredd i förhållande till omfånget för en kandidatuppsats, har möjligheterna till ett insamlade av primärmaterial varit tämligen begränsade. Det primärmaterial som till trots kommit till förfogande för studien utgörs av fredsavtalen som finns tillgängliga digitalt och är publicerade av FN. I Angolas fall kommer jag använda mig av två fredsavtal – ett från 1994 (*Lusaka Protocol*) och det senaste från 2002 (*Memorandum of Understanding - Luena Agreement*). Detta kan tyckas anmärkningsvärt mot bakgrund av att jag är ute efter att studera efterverkningarna av ett fredsavtal som resulterat i varaktig fred, vilket bestämt inte stämmer överens om vi väljer att utgå från Lusaka Protocol från 1994. Skälet till detta val grundar sig i det faktum att fredsavtalet från 2002 i allmänhet endast är ett tillägg till Lusaka Protocol (Schubert 2015: 9). För att kunna tyda fredsavtalet från 2002 kräver det därför kännedom för vad avtalet i Lusaka Protocol kom att anbelanga.

En övervägande del av studien har som nämnt tvingats förlita sig på sekundärkällor. Bland dessa källor omfattas en stor del av vetenskapliga artiklar publicerade i vetenskapliga tidskrifter. En stor del av dessa artiklar har sin grund i statsvetenskapliga tidskrifter, men för att fånga in en stor helhetsbild av den empirin jag ämnar undersöka har även tidskrifter i närbesläktade vetenskapliga

discipliner inkluderats i undersökningsmaterialet. Förutom denna typ av sekundärkällor har jag även kompletterat denna med elektronisk information från internationella oberoende observatörer och internationella organisationer (t ex Freedom House och FN).

I metodlitteraturen poängteras vikten av att förhålla sig källkritiskt till sina källor (Teorell – Svensson 2007: 104-106), vilket i mitt fall ter sig extra viktigt mot bakgrund av att merparten av empirin kommer inhämtas från sekundära källor. Samtliga av de vetenskapliga artiklar jag har använt mig av är *peer-review*-granskade vilket därigenom styrker äktheten i dessa källor. Därutöver har jag i den mån det varit möjligt försökt att finna jämförbara slutsatser från olika forskare och författare för att stärka mina förda resonemang.

4 Empiriska observationer

4.1 Etnisk grundad konflikt

4.1.1 Moçambique

Inbördeskriget i Moçambique utkämpades mellan befrielseörelsen FRELIMO och motståndsrörelsen RENAMO (Phiri - Macheve Jr. 2014: 44). FRELIMO formades år 1962 med ambitionen att erhålla sig självständigt från Portugal och anammade till en början fredliga medel mot den koloniala makten. Under självständighetskriget mot Portugal försökte man inkludera hela landets befolkning i kampen för självständighet och hyste därefter ingen systematisk indelning av fienden grundat på etnicitet. Fienden var den som stödde den portugisiska makten, vare sig portugis eller moçambikier (Thaler 2012: 551-552).

FRELIMO vann legitimitet hos befolkningen under självständighetskriget och efter självständigheten år 1975 uteslöt man samtliga oppositionsrörelser från inflytande vid makten (Virtanen 2003: 235; Schubert 2015: 5). Rörelsen ansågs representera "hela Moçambiques folk" och två år senare övergick rörelsen från att vara en befrielseörelse till ett marxist-leninistiskt parti (Schubert 2015: 5; Phiri - Macheve Jr. 2014: 44). FRELIMO tog snabbt över statsapparaten och började restaurera landet efter sina premisser och bortsett från en del missnöje och mistro ute på landsbygden, hade rörelsen och nu tillika partiet blivit genom folket en erkänd auktoritet (Thaler 2012: 554).

Protester mot den auktoritära makten gav sig tillkänna två år senare då rebellgruppen och motståndsrörelsen RENAMO inledde våldsamma attacker mot såväl FRELIMOs styrkor som mot civilbefolkningen vilket också blev startskottet för ett sexton år långt inbördeskrig. RENAMO betraktades som en anti-kommuniströrelse och formades strax efter Moçambiques självständighet. Rörelsen har sina rötter i Rhodesia (nuvarande Zimbabwe) och Sydafrika där även flertalet forna missnöjda FRELIMO-medlemmar ingick (Virtanen 2003: 248-249). Respektive regering försåg RENAMO under konfliktens gång med såväl vapen som ekonomiska medel genom hämndlystet som en följd av FRELIMOs stöttande av anti-apartheid-rörelserna i bägge länder (UCDP 2016). RENAMO dominerades tillskillnad från FRELIMO av en specifik folkgrupp, *ndau*, en folkgrupp som var representerad i hela landet. Trots denna konstellation inriktade dock FRELIMO inte sina våldsamheter under inbördeskriget utmärkande mot denna folkgrupp, och representanter av denna folkgrupp i FRELIMO-armén utgjorde heller inget hot. Likt under inbördeskriget inriktades våldsamheterna från FRELIMOs sida mot den reella fienden – i detta fall den som stödde RENAMO-styrkan (Thaler 2012: 555). RENAMO emellertid utförde under krigets gång hänsynslösa räder mot den

civila befolkningen som dock ej var etniskt grundade (jfr Virtanen 2003: 249; Thaler 2012: 555-557).

4.1.2 Angola

Kort efter att Angola erhållit sig självständigt från Portugal år 1975 utbröt vad som kom att bli ett av Afrikas blodigaste och långvariga inbördeskrig i modern historia. Kriget utkämpades mellan landets tre befrielseörelser som redan stridit mot varandra under självständighetskriget mot Portugal – MPLA, UNITA och FNLA (Roque 2009: 138; Schubert 2015: 5). Följt av fredsavtalet med Portugal utropade den då marxist-leninistiska-orienterade rörelsen *Movimento Popular de Libertação de Angola* (härefter MPLA) enpartistaten *Folkrepubliken Angola* (Roque 2009: 137-138).

MPLA formades år 1956 och bestod till en början av en rad olika folkgrupper med starka anknytningar till den kommunistiska rörelsen. Rörelsen bestod av både vita och svarta och hade redan i början av 1960-talet förkunnat sig som en marxistiskt orienterad rörelse (Thaler 2012: 557). MPLA hade sitt starka fotfäste i framför allt huvudstaden Luanda och rörelsen bestod till stor del av den rikare delen av befolkningen centrerat kring storstäderna (Roque 2009: 137-138). Oansett MPLAs ursprungliga formande utav olika folkgrupper, karaktäriserades rörelsen till stor del av folkgruppen *mbundu* som utgör ca 23 procent av landets befolkning (Thaler 2012: 557; Roque 2009: 138).

Följande två befrielseörelser, FNLA och UNITA, verkade som nämnt precis som MPLA redan under självständighetskriget mot Portugal (Schubert 2015: 5). FNLA, som hade en stark ställning hos bakongo-folket (Thaler 2012: 557), svarade som en följd av MPLAs maktövertagande tillsammans med UNITA att proklamera *Demokratiska folkrepubliken Angola* (Roque 2009: 137-138). FNLA underminerades i tidigt skeende av MPLA varav inbördeskriget därefter blev en maktkamp mellan uteslutande MPLA och UNITA (jfr Thaler 2012: 558; Schubert 2015: 5-6). UNITA bildades 1966 och hade ett starkt fäste ute på landsbygden hos folkgruppen *ovimbundu* (Thaler 2012: 557; Roque 2009: 138). UNITA porträtterade sig som den ”reella afrikanska rörelsen” och gestaltade MPLA som en elitistisk rörelse, företrädare för den rika delen av befolkningen (Schubert 2015: 4-5; Roque 2009: 138).

Befrielseörelsernas tillsynes åtskilda etniska avspeglade reflekterades däremot aldrig i konflikten. MPLA strävade efter att förena hela det angolanska folket och de räder som ändock genomfördes mot de civila, bestod i hög grad likt under självständighetskriget av tvångsförflyttningar i mån om att utforma fulltaliga socialistiska samhällen (Thaler 2012: 557-560). UNITAs våld mot de civila var betydligt mer omfattande men var heller aldrig i grunden etniskt motiverade. UNITA motsatte sig den kommunistiska agendan och strävade efter, med stöd av internationell support, att övervinna denna maktkamp (Roque 2009: 138-139; Thaler 2012: 557-562).

4.2 Dimension av power-sharing

4.2.1 Moçambique – Rome General Peace Accords 1992

Fredsavtalet mellan FRELIMO och RENAMO signerades mellan parterna år 1992 i Rom. I avtalet framgår följande centrala aspekter inom ramen för vad som kan betecknas som power-sharing mellan FRELIMO och RENAMO:

A. Power-sharing inom det politiska

I avtalet under *Protocol II* redogörs ramarna och kriterierna av deltagandet av lagliga politiska partier i landet. Under § 6 *Implementation* punkt a, kan det avläsas att RENAMO skall få fortsätta sina aktiviteter som ett politiskt parti under förutsättning att man följer regelverkets registreringsprocess (UN S/24635: 11). Av kapitel tre, *Protocol III*, att tyda som redogör för regelverket rörande valsystemet och valprocessen erhåller RENAMO *inte* några garanterade platser utan valsystemet bygger på proportionell representation och partiet kommer bli representerade därefter (*ibid.*: 12-18).

B. Power-sharing inom det militära

Protocol IV avser formationen av den s.k. *Mozambican Defense Force* (FADM) som ska ha för avsikt att försvara det nationella territoriet. Under § *i General principles*, punkt 4 i avtalet som berör det faktiska formandet av den nya militären, framgår det att RENAMO och FRELIMO *tillsammans* ska bidra med styrkor till armén som omfattar ett antal på totalt 30 000. Resterande styrkor från bägge sidor, dvs. de som inte kommer att ingå i den nya försvarsmakten, skall demobiliseras (UN S/24635: 19-20). Vidare under § *ii Personnel* punkt 2 bekräftar avtalet att varje sida skall understödja militären med 50 procent vardera (*ibid.*: 20).

4.2.2 Angola – Lusaka Protocol 1994 & Memorandum of Understanding (Luena Accord) 2002

Lusaka Protocol från 1994 implementerades aldrig fullt ut och efter nya stridigheter signerades slutligen ett *Memorandum of Understanding*, mer känt som Luena Accord, mellan MPLA och UNITA år 2002 (Schubert 2015: 9). Avtalet innebar ett tillägg till Lusaka-protokollet och följande former av power-sharing mellan parterna kan utrönas av de bägge avtalen tillsammans:

A. Power-sharing inom det politiska

Med utgångspunkten i Luena Accord kan det avläsas att bägge parter ska fullfölja det politiska och juridiska fastställandet som förhandlades fram i Lusaka-

protokollet (UN O/2002/483: 3). I Lusaka-protokollet från 1994 innebär det politiska utformandet att UNITA ska få deltaga som ett legalt politiskt parti på samtliga nivåer i landet. UNITA ska också tilldelas elva ministerposter i det nya instiftandet av *Government of National Unity and Reconciliation* (GURN) (UN S/1994/1441: 30). Därutöver framgår det i Lusaka-protokollet att av de 70 platser som upptogs av UNITA-medlemmar efter valet 1992, ska samtliga återupptas av UNITA igen (*ibid.*: 29). Vad som kan antydast från Luena Accord skall detta avtal fortsätta gälla (UN O/2002/483: 3-4).

B. Power-sharing inom det militära

I Luena Accord betonas den militära integreringen av UNITA-soldater väl. I kapitel II, punkt 1 *General*, framgår det under delpunkt *ii* att UNITA-styrkan skall integreras i den angolanska militären (FAA) i enlighet med rådande vakanser (UN O/2002/483: 4). Integreringen och implementeringen ska övervakas av en *Joint Military Commission* vari respektive ansvarig inom MPLA och UNITA för den militära styrkan ska ingå. Därtill kommer även militära representanter från FN-styrkan, USA, Ryssland och Portugal ingå (*ibid.*: 9). Integreringen innefattar 5 007 st. forna UNITA-soldater till FAA av varierande befattning. UNITAs resterande militärstyrka ska inom en avstämd tidsperiod demobiliseras och integreras i samhället och ska även garanteras beskydd (*ibid.*: 6-8, 20-21)

C. Power-sharing inom rättsväsendet

Vidare framgår det i avtalet att UNITA-soldater i enlighet av vakanta platser även ska integreras i den nationella polisstyrkan. Detta omfattar totalt 40 st. ämbeten och likt inom det militära innefattar detta befattningar av olika rang (UN O/2002/483: 7, 22).

4.3 Fredsbevarande aktörers närvaro

4.3.1 Moçambique

Den fredsbevarande styrkan genom FN verksam i Moçambique gick under namnet *United Nations Operations in Mozambique* (härefter ONUMOZ) och hade för avsikt att övervaka implementeringen av fredsavtalet 1992 mellan FRELIMO och RENAMO (Manning – Malborough 2012: 2; Fortna 2008: 42). Fredsstyrkan bestod av ca 6 800 soldater och merparten av Moçambiques viktigaste biståndsdonatorer bistod. I styrkan ingick förutom militärsoldater även civilpolis och internationella observatörer. Under det första valet efter fredsavtalet 1994 ingick ytterligare 900 observatörer med huvuduppgiften att övervaka valet (Manning – Malborough 2012: 2; UN 2001a). FN bistod även oppositionspartierna i landet med bistånd (detta för att bringa rättvisa förutsättningar för möjligheten att driva valkampanjer) och RENAMO erhöll en

stor del av denna summa (Pérez Niño - Le Billon 2014: 87-88). ONUMOSZ lämnade därefter Moçambique två år senare, år 1994 (UN 2001a).

4.3.2 Angola

Fyra olika fredsbevarande uppdrag utfört av FN verkade i Angola under inbördeskriget. De tre första gick under namnet *United Nations Angola Verification Mission* (härefter UNAVEM) och kategoriserades i nummerföljd varav det fjärde och avslutande uppdraget gick under namnet *United Nations Observer Mission in Angola* (härefter MONUA) (UN 2001b).

Det första fredsuppdraget, UNAVEM I (1989-1991), hade endast för avsikten att övervaka tillbakadragandet av de kubanska trupperna från Angola, vilket också fullföljdes (UN 2000a). Följande uppdrag, UNAVEM II (1991-1995), hade ett mer omfattande uppdrag och upprättades till en början med syfte att övervaka eldupphöret följt av *Bicesse Accords* 1991, men betecknades likt det första uppdraget som ett s.k. *observation mission* (Fortna 2008: 42). Under uppdragets tidiga skeenden bestod styrkan av ca 350 militärsoldater och strax över 100 civilpolis. Utöver detta ingick 400 valobservatörer under valet 1992 (UN 2000b). UNAVEM II fortsatte att närvara i landet efter att nya stridigheter brutit ut med reducerad styrka, och efter undertecknandet av Lusaka-protokollet 1994 övergick uppdraget ett år senare till UNAVEM III (UN 1997).

UNAVEM III:s konstellation var betydligt större med ett utrymme på 7 000 soldater. Huvudsyftet var att bringa samförstånd mellan parterna och observera fredsavtalets principer för att undvika ännu en återgång till krig. Som en följd av den långsamma fredsprocessen valde FN återigen att rösta igenom för en ytterligare fredsbevarande styrka – MONUA (UN 1997). MONUA började verka i landet år 1997 och styrkan bestod till en början av ca 3 000 soldater. MONUA fortsatte att övervaka fredsarbetet, men i takt med att spänningarna mellan MPLA och UNITA ökade, som även resulterade i nya stridigheter, valde slutligen FN att reducera sin närvaro i landet och år 1999 betecknades uppdraget som upphävt (UN 2001b).

4.4 Tillgång till naturresurser

4.4.1 Moçambique

Ekonomi i Moçambique har under lång tid varit beroende av utländskt bistånd (mer än 50 procent av landets statliga inkomster utgjordes av bistånd år 1999). Moçambique mottog årligen 1,4 miljarder dollar i utländskt bistånd vid fredsavtalet 1992, vilket kan jämföras med Angolas siffra på 343 miljoner dollar. Sedan dess har biståndet under efterkrigstiden stabiliserats till ungefär 1 miljard dollar inom ramen för s.k. *official development assistance* (ODA) (jfr Manning 2002a: 65-66; Pérez Niño - Le Billon 2014: 79-80, 83).

Av de naturresurser som finns att tillgå i landet är det främst nya upptäckter av naturgas och kol som under det senaste decenniet vunnit mark för exportmarknaden. Intäkterna från dessa resurser är dock ännu förhållandevis låga och en stor del av tillgångarna har sålts ut till utländska investerare (Pérez Niño - Le Billon 2014: 88-89). Bland viktiga industrier som ändock bör nämnas är aluminiumsmältverket Mozal som även har blivit landets största företag. Mozal stod för 40 procent av landets exportintäkter och bidrog med 6 procent till landets BNP under år 2012 (*ibid.*: 89).

4.4.2 Angola

Angola är, följt efter Nigeria, södra Afrikas näst största oljeproducent. Före finanskrisen år 2008 beräknades oljeproduktionen bestå med över 80 procent i statliga intäkter, för att året efter beräknats ha stagnerat till ca 59 procent (Pérez Niño - Le Billon 2014: 84). Vidare står oljesektorn för 90-95 procent av alla exportintäkter och bidrar med 60 procent av landets BNP (Amundsen 2014: 174). Utöver olja är Angola även rikt på mineraler, däribland guld, diamanter, järn och koppar och har genom dessa lyckats återskapa handeln med forna motståndare, ex. Frankrike och USA (Roque 2009: 148-149; Amundsen 2014: 174). Landets rika tillgång av ovannämnda resurser och mineraler har medfört till viktiga handelsavtal med flertalet europeiska länder och tillskillnad från många av Afrikas länder är därav behovet av utländskt bistånd inte särskilt omfattande (Roque 2009: 148-149; Amundsen 2014: 174).

4.5 Militärt dödläge

4.5.1 Moçambique

Fredssamtal mellan FRELIMO och RENAMO inleddes redan år 1984, dvs. åtta år innan fredsavtalet signerades (Phiri - Macheve Jr. 2014: 45; Virtanen 2003: 249). Bedömningen av huruvida konflikten slutade i ett militärt dödläge är omdebatterat och beror till stor del på hur man väljer att betrakta förloppet av fredssamtalet.

Inbördeskriget innebar en stor ekonomisk kollaps för landet och en stor del av civilbefolkningen drabbades hårt. För att angripa den humanitära kris som kriget medförde, involverades åtskilda internationella biståndsorganisationer i landet i början av 1980-talet (Virtanen 2015: 93-94). Moçambiques väldiga ekonomiska beroende från utomstående aktörer samt Sovjetunionens minskande inflytande som ett viktigt samarbete, bidrog till ökad politisk press på den sittande FRELIMO-regeringen från framför allt väst att genomföra drastiska förändringar för att komma till en överenskommelse mellan parterna åt (Virtanen 2003: 249; UCDP 2016).

Efter bortgången av Moçambiques första president Samora Machel 1986, drev den nyvalde presidenten Joaquim Chissano landet mot en mer marknadsdriven

ekonomi och inledde förarbetet mot en konstitutionsändring inom ramen för ett flerpartisystem. Vidare kom partiet att avskaffa marxismen 1989 och ett år senare gick beslutet om den nya konstitutionsändringen igenom. RENAMO hade tillika under slutet av 1980-talet lyckats lägga beslag på en stor del av landsbygden (Virtanen 2003: 249-250), och mot bakgrund av denna händelseutveckling kan konflikten avslutande skeende tolkas som en militärseger för RENAMO.

Valet att öppna upp för fredssamtal med RENAMO utifrån FRELIMOs och Chissanos perspektiv, hävdar andra historiebrevningar, berodde huvudsakligen på det militära läget mellan parterna och inte pressen från västvärlden (Gonçalves 1998: 22). Efter att det internationella stödet avtog blev utsikterna för att via krigsmedel få ett avslut på konflikten allt svårare och Chissano valde att öppna upp för fredssamtal med RENAMO (*ibid.*: 22-23). Brown och Zahar (2008: 78) yrkar också på att konflikten avslutades i ett militärt dödläge mellan parterna och på den politiska arenan har spänningarna mellan RENAMO och FRELIMO varit långlivade (jfr Manning 2002: 73-81; Azevedo-Harman 2015).

4.5.2 Angola

Två omfattande försök till att bringa fred i Angola hade redan före Luena Accord utträttats. *Bicesse Accords* från 1991 lade grunden för landets första val år 1992. Följt av MPLAs överväldigande seger i parlamentet och ett jämt presidentval mellan MPLAs presidentkandidat och landets dåvarande president José Eduardo dos Santos och UNITAs ledare Jonas Savimbi, förklarades resultatet som valfusk av UNITA och nya stridigheter i landet bröt ut (Roque 2009: 139; Schubert 2015: 8).

I slutet av 1993 återupptogs fredssamtal mellan parterna och resulterade i ett nytt fredsavtal året efter - *Lusaka Protocol* (Roque 2009: 139). Avtalet som däribland innefattade ett PSA mellan MPLA och UNITA genom garanterade ministerposter inom GURN, lyckades dock aldrig implementeras fullt ut. Savimbi fortsatte att rusta upp och finansiera sina styrkor vilket bidrog till ökad oro och därav förseningar för själva implementeringen. Detta resulterade några år senare i ett nytt fullskaligt krig, men även i en stor splittring inom UNITA huruvida man skulle uppta sina ministerposter eller återgå till krigsfältet för att stödja Savimbi (Jarstad 2008a: 118-119).

Savimbi upptog aldrig sin ministerpost och regeringen målade upp Savimbi som det främsta och avgörande hindret för att åter bevara freden i landet (jfr Jarstad 2008a: 118-119; Schubert 2015: 9). I februari 2002 dödades Savimbi och andra högt uppsatta ledare inom UNITA av regeringens militära styrkor. Ett besegrat UNITA undertecknade sex veckor senare med MPLA ett *Memorandum of understanding* till Lusaka protokollet, mer känt som Luena Accord (Roque 2009: 139-140; Schubert 2015: 9; Brown – Zahar 2008: 82-83).

4.6 Sammanställning

Nedan följer sammanställning av undersökningens resultat.

Tabell 1. Sammanställning av resultat.

	MOÇAMBIQUE	ANGOLA
ETNISK GRUNDAD KONFLIKT	NEJ	NEJ
DIMENSION AV POWER-SHARING	1. INOM DET POLITISKA - RENAMO blir ett erkänt parti - Inga tilldelade eller garanterade platser 2. INOM DET MILITÄRA - RENAMO blir integrerade i militären motsvarande 50% av den totala styrkan	1. INOM DET POLITISKA - UNITA blir ett erkänt parti - Får tilldelade ministerposter 2. INOM DET MILITÄRA - UNITA blir integrerade i militären (5007 man) 3. INOM RÄTTSVÄSENDET - UNITA blir integrerade i den nationella polisstyrkan (40 man)
FREDSBEVARANDE AKTÖRERS NÄRVARO	OMFATTANDE UNDER BÖRJAN AV FREDSOCH DEMOKRATISERINGSPROCESSEN	SVAG NÄRVARO UNDER FREDSAVTALET 1994. INGEN FN-NÄRVARO UNDER FREDSAVTALET 2002
TILLGÅNG TILL NATURRESURSER	SVAG. EN EKONOMI BEROENDE AV INTERNATIONELLT BISTÅND.	STOR. EN EKONOMI STARKT FINANSIERAD AV FRÄMST OLJA.
MILITÄRT DÖDLÄGE	JA	NEJ

5 Diskussion och slutsats

Utvecklingen i Moçambique och Angola har tagit åtskilda riktningar under efterkrigstiden efter fredsavtalens implementering. Följt av en gemensam historia och två långlivade och likartade inbördeskrig, bevitnar studiens undersökning likväl på ett par åtskilliga aspekter som torde ligga till grund för ländernas respektive varierande demokratiseringsprocess i vilken power-sharing mellan forna stridsparter varit närvarande.

Av undersökningen att tyda kan vi urskilja en utmärkande aspekt som skiljer de båda fallens inledande förhållanden inför fredsförhandlingarnas vidtagande. I Angola fann sig ett besekrat UNITA komma till fredsförhandlingar och fick motta sig tillrätta inom de nya förhållandena i landet. I Moçambique å andra sidan implementerades fredsavtalet i en oerhörd spänd miljö, där den militära situationen mellan FRELIMO och RENAMO var alltjämt intensiv. Vidare har frånvaron av uttryckliga etniska motsättningar öppnat upp för ett politiskt power-sharing agreement i bägge länder som inte grundar sig genom representation av samhällets etniska grupper, utan har istället vilat på en överenskommelse mellan två ursprungligen forna rebellstyrkor. Ländernas stora skillnader vad gäller tillgången på naturresurser är också en viktig aspekt att belysa. En ekonomi kraftigt beroende av utländskt bistånd parallellt med en ekonomi stödjande på sina väldiga naturtillgångar har onekligen försatt de båda länderna med olika möjligheter och vägval under efterkrigstiden som vidare bör tas med i beaktande. FN:s skiftande närvaro i de bägge länderna under freds- och demokratiseringsprocessen är så även den en påfallande skiljaktighet som öppnar upp till diskussion.

Så kan vi utifrån undersökningens resultat säga något om vilka faktorer som varit betydande för Moçambiques demokratiska utveckling? Med Angola som referenspunkt avspeglas omständigheterna inför fredsförhandlingarna som en första avvikande aspekt. Under efterkrigstiden i Angola har UNITA som ledande opposition totalt underminerats av dominerande MPLA och deras auktoritära ställning har vidare möjliggjort för partiet att skraddarsy landet efter sina premisser (Roque 2009; Schubert 2015). I Moçambique har RENAMO under efterkrigstiden däremot lyckats bibehålla en förhållandevis stark oppositionsställning mot ledande FRELIMO och trots att FRELIMO i återkommande val lyckats segra har RENAMOs ställning i landet vuxit i senaste valet (Azevedo-Harman 2015). I förhållande till vad tidigare studier har framhävt gällande sambandet mellan militärt dödläge och varaktig fred (Mukherjee 2006) torde snarare det militära dödläget mellan RENAMO och FRELIMO vara en viktig faktor till oppositionspartiernas skilda ställningar och sålunda även för de demokratiska förutsättningarna. MPLAs möjlighet och aktiva arbete till att undergräva samtlig opposition i landet har varit direkt hämmande för att lyckas

genomföra fria val och förföljelse av oppositionsanhängare och mutor är en vanlig förekomst i landet (Schubert 2010: 665-666).

Men har formen av power-sharing mellan parterna varit betydande för utvecklingen? Det som utmärker avtalet mellan RENAMO och FRELIMO i Moçambique är, till skillnad från många andra PSA, den vaga politiska överenskommelsen mellan parterna. Den politiska överenskommelsen garanterar RENAMO endast ett tillåtande att ställa upp som ett erkänt legitimt parti i ett valsysteem utformat genom proportionerlig representation. Denna anmärkning lyfter en viktig reflektion mot bakgrund av den tidigare forskningen. Det rigorösa institutionella utformandet som Jung (2012) lyfter fram som en övervägande barriär för demokratin i Bosnien-Hercegovina ger sig inte till känna i Moçambique och har därmed troligtvis öppnat upp för en mer effektiv och rörlig demokratiseringsprocess. Huruvida det politiska utformandet i Angola, följt av garanterade ministerposter till medlemmar i UNITA, har inverkat demokratiseringsprocessen är svårt att avgöra. MPLA har som nämnt lyckats undergräva samtlig potentiell opposition i landet och oansett UNITAs förbestämda ministerposter, har deras inflytande i beslutsprocesser varit obetydliga (Roque 2009: 145). Lijpharts konsociationella-demokratimodell har därav inte fått något utrymme i denna analys av Moçambiques PSA, utan resultatet bör snarare betraktas som en ny iakttagelse beträffande sambandet mellan power-sharing och demokrati.

Frågan man bör ställa sig utifrån denna observation är hur RENAMO har kunnat acceptera ett så förhållandevis vagt politiskt avtal? Med stöd i Hartzell och Hoddies tidigare observationer (2003b) har troligtvis power-sharing inom det militära och således integreringen i FADM varit ett betydande element i efterkrigstidens tidiga skeende för att skapa samförstånd mellan parterna. Den omfattande närvaron av fredsbevarande trupper i förhållande till den i Angola, torde även den ha varit en central bidragande faktor till att först och främst fredsförhandlingar resulterade i ett underskrivet fredsavtal, men inte minst till att avtalen slutligen implementerades.

Parlamentsvalen i Moçambique har utmärkts av flertalet bojkotter från RENAMOs sida. Denna strategi har visat sig, mot bakgrund av det stora ekonomiska beroendet av internationella bistånd, ge verka för att sätta press mot den FRELIMO-styrda regeringen att följa fredsavtalets premisser men även att genomföra regelrätta val (jfr Manning 2002). I jämförelse med Angola, ett land med en ekonomi som i stor utsträckning livnär sig på landets egna resurser, har varken oppositionen, medborgare eller internationella organisationer motsvarande möjlighet till att ställa politiker till svars och den MPLA-styrda regeringen kan anspråkslöst genom mutor fånga in det civila samhället i ett land under väldiga fattiga förhållanden (jfr Schubert 2010: 665; Roque 2009: 148). Med undersökningens resultat i åtanke parallellt med ovannämnda diskussion vill jag framhäva utvecklingen i Moçambique genom följande figur:

Figur 2. Moçambiques demokratiseringsprocess.

Vad som avses med ”soft guarantees” i detta sammanhang är alltså innebörden av ett PSA som *inte* innefattar garanterade platser, utan endast öppnar upp för ett flerpartisystem i vilka den forna rebellstyrkan genom avtalet har tillåtelse att delta i. Resultatet har givetvis utifrån mitt metodval och tillvägagångssätt kunnat styras i en viss riktning genom att exempelvis aktivt utesluta vissa variabler som skulle vara betydande. Dock anser jag likväl att resultatet kan framhäva ett övergripande händelseförlopp, som naturligtvis bör ligga till grund för vidare forskning.

Resultatet utmärker sig från tidigare undersökningar ur flertalet aspekter och medför viktiga empiriska och teoretiska inslag till forskningen. Först och främst belyser resultatet den varsamma politiska pakten mellan de forna stridsparterna som i Moçambique troligtvis har lämnat utrymme för en mer effektiv och rörlig demokrati. Studiens resultat framhäver därmed vikten av en mer skonsam integreringsprocess inom det politiska för en forna rebellstyrka och möjliggör därför för en ny syn för hur demokrati och fred kan förenas i denna typ av kontext. Därefter framhävs även de inhemska förhållandena som en central faktor för huruvida PSA kan vara gynnsam för demokratiseringsprocessen. Moçambiques paradoxala utgångsläge i förhållande till Mukherjees studie (2006), som framhäver militärt dödläge följt av power-sharing som ohållbart för en varaktig fred, belyser vikten för fredsbevarande aktörers närvaro och hur dessa bör förhålla sig för att kunna främja både demokrati och fred och är därigenom en viktig implikation av undersökningens resultat. Även tillgången på naturtillgångar har visat sig vara en väsentlig komponent som ryms inom de inhemska förhållandena och bör tas med i beaktande i framtida fredsuppdrag.

Studiens teoretiska bidrag kan vidare utvidgas och infogas i den framtida forskningen genom par olika tänkbara alternativ. Sydafrika, som i fredsavtalet 1993 förhandlade fram ett power-sharing agreement mellan den dåvarande vita regeringen och ANC, har sedan dess utvecklats till en tämligen progressiv demokrati (Jung 2012: 500-501). Detta studieobjekt ser jag som en intressant vidareutveckling inom detta område som genom en jämförelse med Moçambiques utveckling kan fastslå för nya viktiga förhållanden ur vilka power-sharing kan tänkas fungera samt resonera beträffande studiens relevans i andra kontexter. En studie av Moçambique på en lägre analysnivå genom exempelvis intervjuer hade också varit givande för att styrka händelseförloppet i kedjan. Studiens starka framtoning gällande det militära dödläget mellan FRELIMO och RENAMO som en viktig del för RENAMOs överlevnad under efterkrigstiden, kan tänkas öppna

upp för extensiv studie likt Mukherjees studie som ämnar redogöra för ifall detta samband är även är kausalt generaliserbart.

De senaste årens återkommande oroligheter i Moçambique vittnar om det fortsatta spända läget mellan FRELIMO och RENAMO och framhäver återigen det komplicerade förhållandet mellan fred och demokrati (Azevedo-Harman 2015). Förutsättningarna för power-sharing accords att verka för både fred och demokrati är ett återkommande dilemma, där det i slutändan tycks förefalla att det ena vägvalet hämmar det andra. Med studiens resultat i beaktande, vill jag mena att denna balansgång är oerhört svår att uppnå och för att upprätthålla och utveckla den demokratiska riktningen i landet bör oroligheterna inte gå obemärkt förbi. För att demokratin ska blomstra krävs fredliga förhållanden och i ett land där de demokratiska inslagen under längre tid har premierats, bör det internationella arbetet återigen inrikta sig på att bringa samförstånd mellan parterna.

”The lessons learned from missions aiming for democratization and peacebuilding [...] demonstrates that when there’s a choice between promoting democracy and peace, securing the peace is pivotal.” (Jarstad 2008b: 26).

6 Referenser

6.1 Primärkällor

- UN O/2002/483 = United Nations, 2002. "Memorandum of Understanding". Luena: United Nations.
- UN S/1994/1441 = United Nations, 1994. "Lusaka Protocol". Lusaka: United Nations.
- UN S/24635 = United Nations, 1992. "General Peace Agreement for Mozambique". Rom: United Nations.

6.2 Sekundärkällor

- Amundsen, Inge, 2014. "Drowning in Oil: Angola's Institutions and the "Resource Curse", *Comparative Politics*, vol. 46, nr. 2, s. 169-189.
- Azevedo-Harman, 2015. "Patching Things Up in Mozambique", *Journal of Democracy*, vol. 26, nr. 2, s. 139-150.
- Brown, Stephen - Marie-Joëlle Zahar, 2008. "Committing to Peace: Soft Guarantees and Alternative Approaches to Power Sharing in Angola and Mozambique", *Journal of Peacebuilding and Development*, vol. 4, nr. 2, s. 75-88.
- Collier, Paul, 2007. *The Bottom Billion: Why the poorest countries are failing and what can be done about it*. New York: Oxford University Press
- CSP – Center for Systemic Peace, 2014. "Authortity Trends, 1975-2013: Mozambique".[Elektronisk]Tillgänglig:
<http://www.systemicpeace.org/polity/mzm2.htm>
Hämtdatum: 2016-05-10
- Eckstein, Harry, 1975. "Case Study and Theory in Political Science", i Greenstein, Fred I. – Nelson W. Polsby (red.), *Handbook of Political Science*, vol. 7. Reading: Addison Wesley.
- Fortna, Virginia Page, 2008. "Peacekeeping and democratization" i Jarstad, Anna - Timothy D. Sisk (red.), *From War to Democracy: Dilemmas of Peacebuilding*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 39-79.
- Freedom House, 2016. "Mozambique". [Elektronisk] Tillgänglig:
<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/mozambique>
Hämtdatum: 2016-05-10

- Freedom House, 2015. "Angola". [Elektronisk] Tillgänglig: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/angola>
Hämtdatum: 2016-05-14
- Gonçalves, Fernando, 1998. "Ideological Shifts, Economic Imperatives: Southern African States and the Mozambican Peace Process" i Armon et al. (red.) *The Mozambican Peace Process in Perspective, Accord – An International Review of Peace Initiatives*, Conciliation Resources, nr 3, s. 18-25.
- Hartzell, Caroline A. - Matthew Hoddie, 2015. "The Art of the Possible: Power Sharing and Post-Civil War Democracy", *World Politics*, vol. 67, nr. 1, s. 37-71.
- Hartzell, Caroline A. – Matthew Hoddie, 2003a. "Institutionalizing Peace: Power Sharing and Post-Civil War Conflict Management", *American Journal of Political Science*, vol. 47, nr. 2, s. 318-332.
- Hartzell, Caroline A. – Matthew Hoddie, 2003b. "Civil War Settlements and the Implementation of Military Power-Sharing Arrangements", *Journal of Peace Research*, vol. 40, nr. 3, s. 303-320.
- Horowitz, Donald L., 2014. "Ethnic Power Sharing: Three Big Problems", *Journal of Democracy*, vol. 25, nr. 2, s. 5-20.
- Horowitz, Donald L., 2002. "Constitutional Design: Proposals versus Processes" i Reynolds, Andrew (red.), 2002. *The Architecture of Democracy: Constitutional design, conflict management, and democracy*. Oxford: Oxford University Press, s. 15-36.
- Höglund, Kristine, 2008. "Violence in war-to-democracy transitions" i Jarstad, Anna K. - Timothy D. Sisk (red.), *From War to Democracy: Dilemmas of Peacebuilding*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 80-101.
- Jarstad, Anna K., 2008a. "Power sharing: former enemies in joint government" i Jarstad, Anna K. - Timothy D. Sisk (red.), *From War to Democracy: Dilemmas of Peacebuilding*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 105-133.
- Jarstad, Anna K., 2008b. "Dilemmas of war-to-democracy transitions: theories and concepts" i Jarstad, Anna K. - Timothy D. Sisk (red.), *From War to Democracy: Dilemmas of Peacebuilding*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 17-36.
- Jung, Jai Kwan, 2012. "Power-sharing and Democracy Promotion in Post-Civil War Peace-building", *Democratization*, vol. 19, nr. 3, s. 486-506.
- Lijphart, Arend, 2002. "The Wave of Power-Sharing Democracy" i Reynolds, Andrew (red.), 2002. *The Architecture of Democracy: Constitutional design, conflict management, and democracy*. Oxford: Oxford University Press, s. 37-54.
- Lijphart, Arend, 1971. "Comparative Politics and the Comparative Method", *American Political Science Review*, vol. 65, nr. 3, s. 682-693.
- Manning, Carrie - Monica Malbrough. 2012. "The Changing Dynamics of Foreign Aid and Democracy in Mozambique", *WIDER Working Paper, nr. 2012/18*, Helsinki, s. 1-24.
- Manning, Carrie, 2002. "Conflict Management and Elite Habituation in Postwar Democracy", *Comparative Politics*, vol. 35, nr. 1, s. 63-84.

- Mukherjee, Bumba, 2006. "Why Political Power-Sharing Agreements Lead to Enduring Peaceful Resolution of Some Civil Wars, But Not Others?", *International Studies Quarterly*, vol. 50, nr. 2, s. 479-504.
- Norris, Pippa, 2008. *Driving Democracy: Do Power-Sharing Institutions Work?*. Cambridge: Cambridge University Press
- Pérez Niño, Helena – Philippe Le Billon, 2014. "Foreign Aid, Resource Rents, and State Fragility in Mozambique and Angola", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 656, nr 1, s. 79-96.
- Phiri, Madalitso - Macheve, Jr. Antonio, 2014. "Mozambique's Peace Decades Since the End of the Conflict: Inclusive or Managed Democracy?", *African Journal on Conflict Resolution*, vol. 14, nr. 1, s. 37-62.
- Roque, Paula Christina, 2009. "Angola's Façade Democracy", *Journal of Democracy*, vol. 20, nr. 4, s. 137-150.
- Schubert, Jon, 2015. "2002, Year Zero: History as Anti-Politics in the 'New Angola'", *Journal of Southern African Studies*, vol. 41, nr. 4, s. 1–18.
- Schubert, Jon, 2010. "'Democratisation' and the Consolidation of Political Authority in Post-War Angola", *Journal of Southern African Studies*, vol. 36, nr 3, 657-672.
- Sisk, Timothy D. 1996. *Power Sharing and International Mediation in Ethnic conflicts*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press
- Teorell, Jan – Torsten Svensson, 2007. *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Thaler, Kai M., 2012. "Ideology and Violence in Civil Wars: Theory and Evidence from Mozambique and Angola", *Civil Wars*, vol. 14, nr. 4, s. 546-567.
- UCDP – Uppsala Conflict Data Program, 2016. *Mozambique*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://ucdp.uu.se/#country/541>
Hämtdatum: 2016-04-20
- UN – United Nations, 2001a. *Mozambique – ONUMOZ*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onumozF.html>
Hämtdatum: 2016-05-13
- UN – United Nations, 2001b. *Angola - MONUA*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/monua/monuab.htm>
Hämtdatum: 2016-05-13
- UN – United Nations, 2000a. *Angola – UNAVEM I*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIB.htm>
Hämtdatum: 2016-05-13
- UN – United Nations, 2000b. *Angola – UNAVEM II*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/Unavem2/UnavemIIB.htm>
Hämtdatum: 2016-05-13
- UN – United Nations, 1997. *Angola – UNAVEM III*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unavem_p.htm
Hämtdatum: 2016-05-13
- Virtanen, Pekka, 2015. "Democracy, Poverty and Civil Society in Mozambique", *Africa Review*, vol. 7, nr. 2, s. 89–103.

- Virtanen, Pekka, 2003. "Defining the 'Other': Democracy in Mozambique Within, a Historical Perspective, *African and Asian Studies*, vol. 2, nr. 3, s. 233-258.
- Walter, Barbara F., 2002. *Committing to Peace: Successful Settlements of Civil Wars*. Princeton, NJ: Princeton University Press.